

MLADÁ FRONTA

Ladislav Špaček

10 let s Václavem Havlem

S unikátními fotografiemi Karla Cudlína

POLITICKÁ JEDNÁNÍ

Druhým prezidentovým zájmem, na kterém jsme spolupracovali, bylo sondovat, kdo by měl být prvním prezidentem nové České republiky. Zdálo by se, že to nemůže být nikdo jiný než Václav Havel, ale právě proto, že to všichni považovali za samozřejmé, potřebovali to někteří politické Havlovi trochu osladit. ODS licitovala s Janem Stráským, mimo hru nebyl ani Josef Lux, konsensuální politik s velkou autoritou, objevovala se různá jména, která byla sice v českém kontextu známá, ale mezinárodně by České republice nepřinesla vůbec nic. Potřebovali jsme zjistit, jaká jsou skutečná stanoviska politických stran, a co je jen mediální mlžení. Prezident k jednáním o tak delikátním tématu nejraději využíval Hrádeček. Jeho genius loci působil na každého, tady přece Havel napsal svá nejlepší díla, tady byl čtyřicet hodin obléhán Státní bezpečností, všude tu visely plakáty s Plasty a z Divadla Na zábradlí. A když šlo o významnou návštěvu, prezident uvařil večeři. Jeho kuchařské umění spočívalo v netušených kombinacích různých ingrediencí, například kuře na medu nebo intenzivní zelí – tedy zelí, do něhož dal kuchař vše, co našel v kuchyni. Proslulý byl burgundský guláš, ten se ovšem musel vařit den předem (tehdy ještě neplatily evropské normy, které přikazují jídlo po čtyřech hodinách vyhodit).

BURGUNDSKÝ GULÁŠ DLE HAVLA

Čtvrt kila nebo trochu více uzeného bůčku nakrájet na drobné kostičky, hodit do většího hrnce a prudce škvařit. Asi kilo nakrájené cibule hodit do takto připraveného tuku, míchat a vyčkat, až bude sklovitě zlatá.

Pak do hrnce hodit kilo na kousky nakrájené pravé hovězí klišky, zamíchat, chvilku nechat nepodlité, pak začít podlévat pouze červeným vínem. Nastává nejdůležitější fáze, to jest samo vaření guláše. Hotov je, až je kliška zcela měkká, leč nerozpadá se, tedy asi po půl hodině či po hodině, podle toho, jak silný je oheň. Čím pomaleji se to vaří, tím je guláš lepší.

Asi deset minut před koncem vaření přihodit jednu nadrobno nakrájenou chlebovou kůrku a jednu nastrouhanou menší bramboru (obě na zahuštění), jednu nadrobno nakrájenou uzenou klobásu a jednu kávovou lžičku hladké mouky (na otevření chutí).

Paralelně možno na velké pánvi vyrábět *ochucovací kašičku*. Dělá se takto: na rozpálený olej se hodí nejprve nadrobno nakrájená či nastrouhaná mrkev a trochu stejně připravený petržel a celer. Když to je téměř usmaženo, přihodí se další ingredience: sůl, hodně červené sladké papriky, přiměřené množství (nikoli příliš malé) rozdrčených pálivých papriček či jiného ostrého koření, rozdrčený pepř a hlavně jalovec (!), majoránka, nějaké další zelené bylinky, polévková lžíce rybízového jamu, dost nastrouhané citrónové kůry, lžička kečupu, případně další koření dle vlastního výběru. To vše dohromady se několik málo minut za stálého míchání smaží na oleji, čímž se otevřou všechny chutě a splynou s olejem.

Obsah pánve se pak vhodí do hrnce s gulášem, dvě minuty se to na mírném ohni intenzivně míchá, pak se guláš odstaví a nechá chladnout. Když je úplně studený, zamíchá se do něj jedna ušlehaná šlehačka. Den se to nechá odpočívat a druhý den (ohřáté) se to jí.

Důležitá byla návštěva vlivného předsedy lidovců Josefa Luxe, na něj daly i ostatní strany a jeho slovo platilo na velkou část politické scény. Luxův řidič nás vezl na Hrádeček za prezidentem, dělal jsem navigátora a připravoval Luxe na jednání. Tak jsme se zapovídali, že na křižovatce za Vlčicemi jsme špatně odbočili a sjeli z cesty. Zjistil jsem to, až když řidič zůstal stát na neprůjezdné pěšině a vyčítavě si mě prohlížel. Josef Lux byl jednoznačně pro volbu Václava Havla prezidentem a to bylo pro budoucí týdny nejdůležitější. Jeho autorita a diplomatické schopnosti rozhodovaly víc než síla jeho strany.

Další významnou osobností byl předseda sociální demokracie Jiří Horák, důstojný muž, profesor politologie na Columbia University, který se vrátil z emigrace v Americe. Václava Havla si nesmírně vážil a představa, že ho navštíví v jeho nejnítějnějším soukromí, ho nadchla. Jeli jsme na Hrádeček v pěkném prosincovém dni, Václav Havel uvařil večeři a debatovalo se dlouho přes půlnoc. Jednání bylo úspěšné, sociální demokraté Havla podpoří. Pak se Jiří Horák rozloučil, Václav Havel si šel lehnout a my jsme vyšli ven. Hned na zápraží sebou Jiří Horák práskl o zem, já vedle něho, třetí na zemi byl řidič... Nemohli jsme vstát, protože mezitím, co jsme si povídali, bylo mrznoucí mrholení

a všechno pokryla centimetrová vrstva ledovky. Horákovo auto bylo zalito do ledu, nešly otevřít dveře, kola přimrzla k zemi. Horák si při pádu bolestivě narazil rameno, opatrně jsem mu pomohl vstát a přidržující se stěn domu vrátili jsme se zpátky do chalupy. Václav Havel už byl ve své ložnici, tak jsme chvíli seděli sami v pokoji a bavili se. Čekali jsme, jestli mráz nepoleví a ledovka nerozmrzne. Řidič byl skeptický; i kdybychom se nějak dostali do auta, z prudkého kopce se auto nedá ovládat. Za půl hodiny se objevil Václav Havel v pyžamu překvapen, co tam ještě děláme. (Hned si vzpomněl, jak se k němu jednou ohlásil Pavel Landovský, že přijede na kafe, a zůstal tři dny.) Když zjistil, že nejsme schopni odjet, nabídl nám další pokoje. Spali jsme spolu s profesorem Horákem v Olžině ložnici v prvním patře, moc jsem toho nenaspal, pana Horáka ruka zjevně bolela a sténal i ze spaní. Ráno se situace nijak podstatně nezlepšila, a tak jsme pokračovali v politických rozpravách až do odpoledne, kdy ledovka trochu polevila a řidič byl ochoten riskovat cestu do Prahy. Profesoru Horákovi dali ruku do sádry a ještě dlouho na tohle dramatické vyjednávání vzpomínal.

Jednání s předsedou ODS Václavem Klausem nepřipadalo v úvahu, na to Václav Havel ani nepomyslel; s Klausem měl vztahy napjaté. Mezi oběma muži byly hluboké ideové rozpory, a ani lidsky si nepadli do noty. Navíc Václav Klaus měl ofenzivní metody komunikace a Václav Havel až do konce své politické dráhy nenašel žádný recept, jak jim vzdorovat.

Kromě politických rozhovorů jsme také cestovali. První moje cesta byla do Maďarska, ale důležitější byla cesta na Slovensko. Dne 7. listopadu 1992 zemřel po dvouměsíčním kómatu v důsledku těžké nehody na dálnici D1 Alexander Dubček a my jsme jeli na pohřeb. Pro mne to byla událost o to dojemnější, že ještě jako redaktor televize jsem po jeho autonehodě připravil obrazovou reportáž-nekrolog, která byla dva měsíce uschována v šuplíku. Kdyby Dubček zemřel v sedm večer, nebyla by redakce schopna vysílat nic nežli jen čtenou zprávu, proto jsme pro tyto očekávané události měli přichystané reportáže v předstihu. Alexander Dubček byl na přelomu listopadu a prosince 1989 horším kandidátem na funkci prezidenta, ale Občanské fórum a Veřejnost proti násilí se velmi rychle přiklonily k Václavu Havlovi a Dubček to respektoval. Stal se předsedou Federálního shromáždění a v době, kdy jsem byl parlamentním zpravodajem televize, jsme se často vídali a povídali jsme si. Překvapoval mě svou stranickou frázovitostí, neuměl ani v běžných situacích a v soukromí hovořit uvolněně a prostě, tak v něm byla výchova ve stranickém aparátu zakořeněna.

Smuteční rozloučení se konalo v bratislavské Redutě, pak jsme měli jednání se slovenskými politiky a nakonec velké setkání se slovenskými spisovateli a intelektuály. Opět jsem se ujistil v přesvědčení, že ačkoliv slovenské politické a intelektuální elity považují odtržení od společného státu za správné, Václav Havel je pro ně stále velkou autoritou; to byl dobrý příslib do budoucích vztahů obou států, pokud bude Václav Havel zvolen prezidentem.

NAROZENINY KARLA SCHWARZENBERGA

Dne 10. prosince 1992 bylo Karlu Schwarzenbergovi 55 let. Václav Havel měl rád happeningy, a tak jsme jeden připravili. Vpodvečer pozval Karla Schwarzenberga k sobě domů, seděli jsme a povídali si. Po hodině Havel navrhl, abychom si zašli naproti do Mánesa na panáka, že doma nic nemá. Karel souhlasil, tak jsme se oblékli a vydali se mrazivým večerem k Mánesu. Už z dálky jsme viděli, že Mánes je zavřený, všude tma, zamčeno. Václav Havel se nedal a začal klepat na dveře. Po chvíli se přištrachal vrchní a nevrle hlásil, že mají zavřeno. Havel ho přesvědčoval, aby nás vzal dovnitř, že si dáme skleničku a zase půjdeme. Schwarzenbergovi už to bylo hloupé a tak naléhal, že raději půjdeme jinam, ale Havel se nedal a vrchního přesvědčil. Vstoupili jsme do lokálu, všude tma, tak jsme opatrně postávali u vchodu a čekali, až se něco rozsvítí. Vtom se rozzářila všechna světla celé budovy a před námi stálo dvě stě kamarádů, politiků, přátel z disentu a sborově zpívali *Happy birthday to you...* Karel Schwarzenberg byl dojat, procházel sálem a se všemi se zdravil. Uprostřed sálu stál obrovský dort ve tvaru schwarzenberského panství.

vypnutím počítače sjel obrazovku s agenturními zprávami, které jsem tehdy dostával z ČTK, najednou vidím, jak na monitoru vyskočilo „HOT NEWS AP“, důležitá zpráva americké agentury Associated Press. Do celého světa hlásila, co si myslí Václav Havel o situaci v Barmě, jak hodnotí registrované partnerství, co by udělal, aby ukončil válku na Balkáně... Zcela konsternován jsem letěl očima po řádcích a zděšeně jsem zjišťoval, co prezident Havel řekl světové veřejnosti. Jak to? Prezident je přece doma, čte si a už jde spát. Na konci zprávy stálo: agentuře AP sdělil Václav Havel ústy svého mluvčího Ladislava Špačka. Ještě dvě hodiny jsem seděl u stolu, četl ohlasy na Havlovy postoje a uvědomoval jsem si, co bude moje funkce znamenat. Každé slovo, které vyslovím, bude slovo Václava Havla, a to má ve světě takovou váhu, že ho okamžitě zaznamenají všechna světová média. Neusnul jsem až do rána a přemítal jsem, co mě čeká v příštích letech.

ČLOVĚK VÁCLAV HAVEL

FÁRŮV HRNEC

Václav Havel byl velký puntičkář, potrpěl si na detaily. Jeho redigování článků, projevů nebo dopisů byla nekonečná a opakující se série pochybností, aby v textu nezůstala nějaká chyba, slohová neobratnost, překlep. Stále hledal ještě přiléhavější výrazy a neotřelejší tvary. Před každým vystoupením se ujišťoval, zda pracovník protokolu, který mu nesl desky s projevem na řečnický pult, zkontroloval pořadí stránek. Měl hrůzu z pocitu, že by některá stránka z desek vypadla nebo že by stránky na sebe nenavazovaly.

Každá věc na jeho stole měla své místo. Psací soupava, velké skleněné jablko od newyorského starosty (Big Apple je přezdívka New Yorku), drobná mramorová soška Panny Marie od Matky Terezy, opálové vajíčko, o kterém věřil, že pochází ze sbírek Rudolfa II., desky na spisy, krabička cigaret, zapalovač, popelník. Všechny věci měly své místo na milimetr pevné a neměnné. Když seděl s někým u stolu, a to jak na Hradě, tak na Hrádečku, a jeho host mimoděk v zápalu debaty posunul některou věc na jiné místo, Václav Havel v nestřeženém okamžiku, aby si toho host

nevšiml, vrátil předmět zpátky. Jednou jsme seděli na Hrádečku s Václavem Havlem a paní Olgou a já jsem nevědomky zavadil o jakousi dečku na stole a lehce jsem ji posunul. Václav Havel byl v tu chvíli v kuchyni a paní Olga mě hned tiše upozornila: „Spravte to, to by Václav neměl klid.“

Pověstný byl hrnec, který stál na Hrádečku v pokoji naprosto nelogicky na rohu jídelního stolu, neustále překážel a každý, kdo usedl na to místo, nejdříve odsunul hrnec stranou. To byla chvíle pro Václava Havla: okamžitě vyskočil a vysvětlil, že ten hrnec stojí na místě, kam ho postavil počátkem sedmdesátých let Libor Fára, český výtvarník, a od té doby je stále na jednom místě a už to nikdy nebude jinak.

Pořádek na jeho pracovním stole byl pohromou pro uklízečky, které utíraly prach. Každý den se prezident čertil, že s věcmi na stole „zase někdo hýbal“ a že nejsou na svém místě. Vladimír Hanzel, tajemník, pak vymyslel na prezidenta lest: nechal vyfotografovat pozici všech předmětů na stole, a když ráno přišel do kanceláře, ještě před příchodem prezidenta, věci srovnal podle fotky. Když se stalo, že prezident ze starého zvyku začal bručet, že „s tím zase někdo hýbal“, Hanzel vyrukoval s fotografií a dokázal prezidentovi, že všechny věci leží tam, kam si je sám rozmístil. Přesné pozice měly i židle v prezidentově pracovně. Rovnaly se podle čar na koberci. Často se stávalo, že jsem odcházel s návštěvou z prezidentovy pracovny, vyprovodil jsem ji do předpokoje nebo do Zeleného salonu na brífink s novináři, pak jsem se vrátil zpátky a vidím prezidenta, jak klečí na zemi a rovná židle podle koberce.

ŠORTKY? NIKDY!

Václav Havel byl pedant i v oblékání, zvláště dbal na košile a kravaty. Vybrat pro něho košile bylo pravé umění, to zvládal snad jen Antonín Maněna, šéf Hradní policie, letitý kamarád. Košile se nesměla na prsou krabatit a vytvářet varhánky, límec musel po zapnutí posledního knoflíčku sedět tak, aby neškrtil ani nebyl volný, knoflíček nesměl vykukovat nad kravatovým uzlem. Prezident měl impozantní sbírku kravát a každý den měl na sobě jinou. Byl na kravatě žárlivý jako ženy na své šaty. Když jsme v červnu 1997 odlétali na setkání střeoevropských prezidentů, na tiskové konferenci před odletem si všiml jeden z novinářů, že máme s prezidentem stejnou kravatu, modře a červeně pruhovanou. Prezident si moji kravatu prohlédl, a když zjistil, že jsou opravdu stejné, naznačil mi, abych si vzal jinou. Stávali jsme velmi často vedle sebe a bylo by opravdu směšné, kdybychom měli oba stejnou kravatu. Měl jsem ovšem všechny své kravaty zabalené v kufříku v zavazadlovém prostoru letadla, a tak mi nezbylo než si kravatu vyměnit s jedním méně nápadným členem doprovodu.

Prezident měl pořád nutkání oblékat se méně formálně, kdykoliv k tomu měl příležitost. Zpočátku dokonce zavedl středu jako takzvaný svetrový den, všichni jsme měli přijít v košili nebo bundě, sportovním oblečení, bez kravaty. Ten den nebyly žádné oficiality, jen vnitřní porady a běžné úřadování. Podařilo se nám to asi dvakrát, potřetí se dopoledne rozpoutala jakási vládní krize, premiér se ohlásil na Hradě a už jsme se řítili domů pro obleky a kravaty.

Neformální oblečení jsem mu přál, viděl jsem, jak vždy pookřeje, když může vyrazit v tričku nebo bundě. Při návštěvě Brazílie jsem ho ovšem musel přibrzdit. Byli jsme v Manaus na břehu Amazonky, téměř na rovníku, venku vražedné vedro a nesnesitelná vlhkost vzduchu. Měli jsme navštívit indiánský kmen Waimiri Atroari hluboko v pralese. Ráno jsem čekal na prezidenta před jeho pokojem, abych ho seznámil s posledními událostmi doma a ve světě, a ze dveří vyšel prezident v košili s krátkým rukávem a v šortkách, kratasech, pravda, s delší nohavicí, ke kolenům, ale přece jen v šortkách. Tázavě se na mne podíval, já jsem zavrtěl hlavou a kategoricky jsem prohlásil: „Ne, šortky nikdy, ani v tomhle vedru.“ Prezident se snažil klást odpor, ale zůstal jsem neoblomný: „Jste hlava státu. Takhle vás v televizi ještě nikdo neviděl a není důvod, proč by měl.“ Nazlobeně se otočil a odešel se převléct. Když pak v indiánské vesnici viděl pobíhat nahé domorodce, vyčítavě se na mně podíval. Gestem jsem mu naznačil: „Ano, vidím, ale tohle nejsou prezidenti.“

SMOKING

Když přišel Václav Havel na Hrad, musel si pořídit pár solidních obleků a taky smoking. Tehdejší kancléř Karel Schwarzenberg ho uklidňoval: „S tím si nedělej starosti, Václave, já to zařídím.“ Po pár dnech přijel menší čiperný

chlapík, prezidenta měřil ze všech stran, pak si něco špi-tali se Schwarzenbergem, a zase zmizel. Za několik dnů se objevil s téměř hotovým smokingem, vyzkoušel ho, tu něco přitáhl, tu něco povolil, a odjel. Pak přišel balík se smokin-gem a s ním účet. Prezidentovi se udělalo nevolno. Byl to nejlepší krejčí z Londýna. Ještě po letech se prezident ob-čas obrátil na svého tajemníka s otázkou: „Vladimíre, ten smoking už je splacený?“

Časem si musel prezident opatřit druhý smoking, na dlouhých cestách byl nezbytný. Na jedné poradě šéf proto-kolu upozorňoval: „Pánové, a ve smokingu!“ Kancléř Luboš Dobrovský znejistěl: „Já smoking nemám, Vašku, nemohl bys mi půjčit některý svůj?“ „Proč nemáš smoking? Já mám dva...“ „No právě, už si ho nestihnu koupit.“ Václav Havel mu půjčil smoking a nějak se na to zapomnělo. Za dva měsíce jsme plánovali dlouhou cestu do zámoří a šéf proto-kolu připomínal: „Pane presidente, vezměte si s sebou dva smokingy.“ Václav Havel zpozorněl a otočil se s lehkou vý-čítkou na kancléře: „Luboši, ty jsi mi ten smoking ještě ne-vrátil.“ Kancléř zrozpačitěl: „To bude těžké, Václave, on mi byl trochu volný, víš, tak jsem si ho nechal tady přes rame-na ubrat, hm, myslím, že už ho neoblékneš.“

Na státní návštěvu Japonska si musel prezident ne-chat ušít frak. Byl vyžadován k přijetí u císaře. Bylo jasné, že tady ho prezident už nikdy nevyužije, ale císař je císař a je jen jeden, právě japonský Akihito. Prezident trpěli-vě absolvoval zkoušky fraku, smířil se s jeho cenou a měl ho doma připraven pro tento jediný účel, na cestu do Ja-ponska. V den odletu už seděli všichni na svých místech,

odmítl, aby byly z jeho místností odstraněny popelníky. Na Hradě se kouřilo všude, prezident si nezřídka zapálil i ve Vladislavském sále, ne že by tomu sálu těch pár molekul kouře na metr krychlový uškodilo, ale my jsme si to nedovolili. Popelníky byly všude, aby si prezident mohl zapálit kdekoli, kde pobýval. Než se vrátil z Londýnské, odstranili je, aby ho nesváděly. Nařídil nám vrátit je zpátky, aby si trénoval vůli.

OPERACE

V pondělí 2. prosince 1996 proběhla operace, při níž byla Václavu Havlovi odňata polovina pravého laloku plic. Hned po operaci, když ještě prezident ležel v narkóze, jsem svolal tiskovou konferenci, na které profesor Pafko popsál zákrok a vysvětlil všechny okolnosti případu. Veřejnost se tak dozvěděla o průběhu a výsledku operace dřív než pacient. Odstranění části plic bylo závažným zásahem do slabého organismu, a tak se přidružily komplikace, které následující týden ohrožovaly prezidenta na životě. Ve zdravé levé plíci se objevil nový zánět, prezident nemohl dýchat, a tak musel profesor Pafko provést tracheotomii (rozříznutí průdušnice). Prezident nemohl mluvit, psal na papíry své vzkazy a dotazy, a ačkoliv mu i psaní dělalo velké potíže, nikdy nezapomněl k žádosti připojit „prosím“, „buďte tak laskava, sestřičko“, „děkuji“. Pak se přidružila srdeční slabost, byly chvíle, kdy se lékaři obávali, že se z krize už nedostane.

Na veřejnost pronikaly nejrůznější historky, například o léčitelce, kterou přivedla na jipku Dagmar, o chatrném vybavení nemocnice, o chybách v pooperační péči, a tak se prezidentovo zdraví stalo každodenně „otvírákem“ televizních zpráv. Myslím, že to byla Dagmar, kterou napadlo pozvat z Ameriky nezávislého odborníka, aby prověřil prezidentův stav a úroveň léčby na klinice. Náš velvyslanec ve Spojených státech Michael Žantovský na její žádost během několika hodin zařídil, aby proslulá newyorská klinika Memorial Sloan-Kettering Cancer Center vyslala svého specialistu Roberta Ginsberga do Prahy. Ginsberg přiletěl, okamžitě se odebral na kliniku, vyšetřil prezidenta, nechal snížit obsah kyslíku v plicním ventilátoru, vyčistil z průdušnice hleny a divil se, v čem vidíme problém. Pacient je na cestě k uzdravení, chce to ještě trochu trpělivosti. Ještě večer odletěl, což byl důkaz, že to myslí vážně a je zcela bez obav. Ukázalo se, že má pravdu. Havel se začal rychle zotavovat a brzy mu bylo už tak dobře, že začal plánovat svatbu, a to co nejdříve po propuštění z nemocnice.

Po návratu domů odjel na několik dní do Lán, aby byl v klidu, na čerstvém vzduchu, a měl pořádnou stravu. Profesor Pafko nám kladl na srdce, aby Václav Havel jedl co nejvíce vitaminů a hlavně aby chodil na dlouhé procházky; zbylá část plic měla co nejdříve kompenzovat chybějící část. Sedli jsme si s prezidentem v Lánech do křesla, nechal jsem připravit mísu ovoce a mluvil jsem mu do duše: „Musíte hodně ovoce, pane prezidente, dáte si pomeranč?“ „Abych si pobryndal bradu a košili?“ zabručel

prezident. „A co banán?“ „To je to, co chutná jako syrový brambor?“ Dobrá, s vitaminy to zatím nepůjde, pomyslel jsem si. „Jakmile si trochu odpočinete po cestě, měl byste jít na procházku po parku,“ navrhl jsem. „Procházku?! Co se tím myslí? Chcete mi říct, že mám vyjít z bodu A a po půlhodině se opět vrátit do bodu A? To už tady můžu zůstat.“ Chápal jsem, že je našťvaný na celý svět, prodělal kritické okamžiky, má půl plíce, nesmí kouřit, a tak jsem nenaléhal. Pan Medek pak vymyslel fintu, kterou prezidenta ošálil: vyšli spolu z Hradu (z bodu A) a procházkou přes Letenské sady došli k Letenskému zámečku (to byl kýžený bod B). Tam si dali malé pivo a vrátili se do bodu A. To už dávalo prezidentovi smysl, a tak se párkrát nechal zlákat.

INNSBRUCK

Ještě dramatičtější bylo onemocnění tlustého střeva, které Václava Havla postihlo v dubnu 1998 na dovolené v Alpách. Prezident se těšil na lázeňské procedury, které měl v malém alpském hotýlku absolvovat, doufal, že si odpočine od mediálních slídičů, kteří ho pronásledovali na každém kroku (dostali se i do Alp..) a prožije si s manželkou chvíle pohody na čerstvém vzduchu. My jsme se radovali, že máme prezidenta zaopatřeného, a mohli jsme dohánět to, na co při pracovním programu nezbýval čas. Když jsem 14. dubna seděl ve své kanceláři, najednou slyším volání

z předpokojí: „Spojuji ti prezidenta,“ hlásila sekretářka. Udiveně jsem zvedl sluchátko a slyším prezidentův roztřesený hlas. I na dálku bylo znát, jak má tvář zkřivenou bolestí. Vyskočil jsem od stolu: „Co se stalo? Jste v pořádku?“ „To právě že ne, pane Špačku. Neruším vás?“ „Ne!“ vykřikl jsem, „co se děje?“ „Nu, pár dní mě tady pobolívalo břicho, pořád to nepřestávalo, a tak mě Dáša dneska vzala k místnímu doktorovi a ten nařídil okamžitý převoz do nemocnice.“ „Jak se tam dostanete? Máme zařídit vrtulník?“ „Ten už pro mne právě letí, ten doktor byl vyděšený, prý to je akutní, říká tomu divertikly, bojí se, že by to střevo mohlo prasknout, a pak pánbůh se mnou.“ V telefonu jsem slyšel hučení přistávajícího vrtulníku. „Už musím končit, nesou mě na nosítkách k vrtulníku, letím do Innsbrucku, pozdravujte všechny.“ Měl jsem slzy v očích, hleděl jsem na sluchátko a čekal jsem, že se probudím z hloupého snu.

Během pár vteřin bylo na Hradě po klidu. Rozhodl jsem se, že do Innsbrucku poletí můj zástupce Martin Krafl, dokonalý diplomat, mimořádně schopný mladý muž, který hovoří plynule německy a požíval velké důvěry jak u prezidenta, tak – a to bylo v této situaci důležitější – u paní Dagmar. Vzal si s sebou malý kufrík na pár dní, nakonec strávil v Innsbrucku tři týdny, do Prahy se vrátil s prezidentem až 6. května speciálním zdravotnickým letadlem. Opět se zkomplikoval pooperační stav, k problému se střevy se zase přidružily plíce, pak srdeční arytmie. Hrdinou a zachráncem byl profesor Ernst Bodner, perfektní chirurg, který dostal Václava Havla ze všech komplikací, které ho v innsbrucké nemocnici potkaly.

Už předtím Kancelář prezidenta republiky utvořila lékařské konzilium složené ze špičkových odborníků různých profesí. Prezident už byl stále pod dohledem, konzilium se scházelo, kdykoli se objevila nějaká zdravotní rizika. Největší práci v péči o zdraví prezidenta odvedl primář interny Ústřední vojenské nemocnice ve Střešovicích Ilja Kotík, vrchní sestra Dana Toscaniová a fyzioterapeut Pavel Kolář. Ten dokázal svými obdivuhodnými metodami bez bronchoskopie vyčistit prezidentovy plíce a mnohokrát mu doslova zachránil život.

OLGA HAVLOVÁ

AUTORITA

Paní Olga byla zvláštní žena, hodně lidí v jejím okolí z ní mělo trochu obavy. Uměla říct každému do očí nepříjemnou pravdu, nepřipustila si k sobě jen tak každého, trvalo dlouho, než si s někým porozuměla, moc nemluvila, nedávala žádné rozhovory do novin, měla nad prezidentskou funkcí svého manžela velký nadhled a občas ho musela trochu ukáznit. Byla Václavu Havlovi nejen manželkou, ale celoživotní družkou, kamarádkou, důvěrnicí, jí se svěřoval i s věcmi, které manželé svým ženám obvykle neříkají. Byla o tři roky starší než Václav Havel. Znali se z Divadla Na zábradlí, kde pracovala jako uvaděčka, a navíc se vídávali v kavárně Slavia, kam Havel chodil se svými uměleckými přáteli a Olga s kamarádkami. Psal se rok 1956, když se seznámili, a až po osmi letech se na radnici v Praze 3 vzali. Olga neměla klasické vzdělání, ale byla nesmírně sečtělá. Přečetla úplně všechno, co bylo k mání, a dokázala si z knih a ze života kolem sebe vybudovat pevnou hierarchii hodnot. Byla vždy jakoby dospělejší než Václav Havel. Když jsme s prezidentem o nějakém tématu

a odpočine si, a tak jsem se vydal na břeh Amazonky. To, co jsem spatřil, mi vyrazilo dech. Obrovská vodní plocha, tak široká, že nebylo vidět na druhou stranu řeky; Amazonka vypadala jako moře, které se rozprostírá od obzoru k obzoru. Ano, největší řeka na světě, tak to má být. Navíc, voda byla úplně černá, stačilo do ní ponořit prst a hned zmizel. Teprve později jsem zjistil, že je to vliv Rio Negro, která se slévá s Rio Solimoes, aby společně vytvořily mohutný veletok, který pak putuje k Atlantiku. Voda byla černá, ale úplně čistá, nezanechávala žádné stopy.

Svlékl jsem se a skočil do vody. Věděl jsem, že voda má hloubku přes sto metrů, ale nevadilo mi to, plaval jsem s radostí v největším veletoku světa až do té chvíle, než jsem zjistil, že voda mě sice tiše a nenápadně, ale zato zarputile a nekompromisně unáší s proudem tak rychle, že nebudu mít šanci se vrátit. Začal jsem bojovat o život, kolem mě běžel prales s vysokými břehy, začalo se stmívat a mne unášel proud kamsi na východ k Atlantskému oceánu. Po půlhodině tvrdé práce jsem se dostal zpátky na břeh, vyšplhal se na vysokou bariéru kolem řeky a našel pěšinu vedoucí zpět k západu, kde jsem tušil náš hotel. S velkým štěstím jsem narazil už potmě na hromádku s oblečením a roztřesený vysílením jsem dorazil zpět do hotelu. Recepčnímu jsem vyprávěl svoji příhodu, jeho však nějaký proud řeky vůbec nezneklidnil, ale namísto toho mě vyděšeně přerušil: „Slyšel jste o pirañách, señore?“ Aha, to mi nedošlo...

NÁČELNÍKEM INDIÁNŮ

Každý stát při přípravě státní návštěvy klade důraz nejen na politická a ekonomická jednání, ale chce se pochlubit krásou své země. To je jistě milé, nicméně v programu státní návštěvy zatěžující zpestření. Pro turisty je možná zajímavé zhlédnout vodopády, archeologické nálezy pradávných kultur, folklorní vystoupení původních obyvatel, ale delegace při prezidentské návštěvě stále zvažuje efektivitu jednotlivých položek v programu a má snahu co nejdříve se vrátit zpět domů, kde má prezident spoustu dalších povinností. Ale respekt k hostiteli znamená přistoupit na některé návrhy a absolvovat i tyto národopisné prvky programu.

Při pobytu v Brazílii nám brazilská strana nabídla, abychom navštívili indiánský kmen Waimiri Atroari hluboko v amazonském pralesu. Nemohli jsme odmítnout, my taky státní návštěvy posíláme na Karlův most nebo do Českého Krumlova, abychom se pochlubili naším kulturním bohatstvím. Něco jiného je ovšem nepatrná zemička, jakou je Česko, a něco jiného rozlehlá Brazílie. Ráno jsme v Manaus nasedli do maličkého letadla asi pro pět osob a vzletli nad Amazonku. Pilot s námi zakroužil nad přítokem Rio Negro, abychom viděli, jak se slévají černá a bílá řeka do jednoho veletoku, a vydal se nad prales. Letěl několik hodin nad zelenou plochou deštného pralesa, který sahal od obzoru k obzoru. Bylo mi jasné, že kdyby s námi letadlo spadlo, neexistuje šance, že by nás tady někdo našel. Prezident neměl moc rád malá letadla a vrtulníky, vypadají tak nejistě, ale

statečně se držel. Až do chvíle, kdy letadlo začalo klesat ve zjevném úmyslu přistát. Jenže nebylo kde, prales nekončil. Po chvíli, když už letadlo bylo docela nízko, zahlédl jsem v dáli před námi úzkou silnici, spíš zpevněnou lesní cestu. K ní pilot zamířil. Podívali jsme se s prezidentem a ochranou na sebe s pocitem, že se pilot zbláznil. Ten ale sverepě snižoval výšku a rychlost a za chvíli bylo jasné, že se pokusí o hazard, sednout na tu polní pěšinu. V poslední chvíli se ukázalo, že silnice má šířku asi deset metrů, má hrubý štěrkový povrch a stojí na ní několik range roverů, které asi čekají na nás. Jenže toho se nemůžeme dožít, blesklo nám hlavou. Ozval se tlumený rachot, letadlo se otrásl, jako kdyby přišlo o křídla, ale byl to jen klam; přistálo a dojelo ke koloně aut. Otřesení jsme vystoupili a s úlevou nastoupili do terénních vozů.

Moc dlouho jsme se neradovali. Záhy jsme sjeli ze silnice a vjeli přímo do pralesa. Natrásali jsme se všemi směry, auta se ničemu nevyhýbala, brala to přes všechny rokle a návrší, přes kmene a potoky, až po půlhodině strastiplné cesty zastavila kdesi uprostřed džungle. Dál už ani range rovery nemohly. Prezident, bílý jako stěna, vystoupil z auta a chvíli popadal dech. Pak nás průvodci seřadili a šli jsme husím pochodem dvacet minut pralesem, až jsme došli na okraj velké mýtiny s několika chýšemi z proutí.

Byli jsme u cíle. Představovali jsme si, že teď se objeví nazí indiáni s oštěpy a budou se tvářit hodně nepřátelsky. Namísto toho přišel mladý běloch v tričku a šortkách a vítal nás na území kmene Waimiri Atroari. Byl to pan učitel. Vešli jsme mezi chýše a tady už vřel skutečný domorodý život.

Indiáni nás vítali plaše, byli jsme pro ně exotická návštěva z druhého konce světa. Někteří měli bederní roušky a jinak byli nazí, jiní měli trička s nápisy, další měli trenýrky, všude kolem nás běhaly nahé děti, které povykovaly a loudily dárky. Na návsi pak bylo velké shromáždění celého kmene a povinný uvítací rituál. Tlumočnický nám překládal celkem nedůležité formule, až najednou slyšíme, že vůdce naší výpravy je povinen vzít do ruky náčelníkův oštěp a hodit ho směrem ke kultovnímu stromu. Teprve pak bude návštěva přijata se všemi poctami. A kdyby náš vůdce kultovní strom oštěpem trefil (což bylo vyloučeno), stal by se dokonce náčelníkem kmene.

To bylo něco pro Václava Havla. V životě nedržel ten předmět v rukou, navíc odpovědnost svazoala jeho odvalu a zručnost. Uchopil oštěp, napohled hodně neobratně, do ruky a mrštíil jím směrem, kde přibližně stál kultovní strom. Oštěp se kupodivu vznesl a za nadšených výkřiků celého kmene a k úžasu naší malé výpravy se zabodl do kmene stromu. Václav Havel nevěřil svým očím, ale bylo to tak: stal se náčelníkem kmene Waimiri Atroari.

PINOCHET

Z Brazílie jsme cestovali do dalších latinskoamerických zemí, do Chile, Argentiny a Uruguaye. V Chile jsme měli jeden delikátní problém: na státní večeři v prezidentském

ŠEJKOVÉ V POUŠTI

V Jordánsku (1997) jsme museli absolvovat velkou počtu, do pouště Wadi Rum se na velbloudech sjeli náčelníci všech beduínských kmenů a v obrovském stanu se mělo odehrát setkání na nejvyšší úrovni. Pro prezidenta to bylo velmi únavné, v lednu ho propustili z nemocnice po operaci plic, bylo září, cesta vedla do Libanonu, Jordánska, Izraele a na palestinská autonomní území. Museli jsme hlídat každý rizikový faktor, klimatizaci, která ohrožovala jeho průdušky, hygienu stravy, čas pro regeneraci sil. V poušti bylo nepředstavitelné vedro, ale to bylo pořád ještě příjemné proti dusnu v beduínském stanu, kam jsme usedli do půlkruhu na polštářky, prezident doprostřed, kolem něj náčelníci, vedle stanu parkovalo padesát velbloudů a pár motorek. Debata byla rozvláčná a nekonkrétní, tak jak je v arabských zemích obvyklé. Pak přinesli občerstvení, jakési „jednohubky“ z masa a zeleniny. Jestli jsme mohli věřit s jistým rizikem kuchařům v královském paláci, tady nebylo komu věřit, jen štěstěně, aby stála při prezidentovi a ubránila ho proti parazitární chorobě.

Nakonec ovšem došlo k nejhoršímu: přicházel číšník s tácem a konvicí s kávou. Na tácu měl jediný (!) šálek. Nalil kávu, nabídl prvním beduínovi, ten ho vypil, číšník nalil do téhož šálku dalšímu beduínovi, pak třetímu, a tak se pomalu blížil k prezidentovi. O doktora Kotíka, prezidentova lékaře, se pokoušely mdloby. Prezident, vědom si své role a protokolární situace, nehnul ani brvou. Napil se kávy, jako by o nic nešlo. Patrně byl odhodlán položit život

v zájmu české zahraniční politiky. (Musím se přiznat, že já jsem s nervy nevydržel a opustil jsem stan s omluvným pohledem, že musím něco zařídit. Vzhledem k tomu, že jsem skutečně neustále něco zařizoval, nebylo to nikomu moc nápadné, snad beduínským náčelníkům, ale jejich pozornost byla upřena na prezidenta, mne si nijak nevšímal.) Zvláštní bylo, že prezident cestu přežil ve zdraví, zato jedna účastnice z řad novinářů ji odstonala několik let trvající parazitární chorobou.

DRAMA V THAJSKU

Velmi ceremoniální byla státní návštěva Thajska v roce 1994. Král Pchúmpichon Adundét byl korunován v roce 1946 a je nejdéle vládnoucím monarchou na světě (britská královna vládne od roku 1952). Je uctíván jako bůh a tak jako se ve všech zemích světa občas vtipkuje na adresu nejvyšších představitelů, v Thajsku je to zcela vyloučeno. Nejen kvůli přísným trestům za urážku krále, ale hlavně proto, že král je skutečně uctíván, respektován a milován všemi Thajci. Když jsme přišli k jednání do královského paláce, usedli jsme a král zahájil výklad. Vzápětí se pootevřely dveře a vkleče v naprostém tichu „přicházeli“ číšníci s nápoji, barevnými ovocnými šťávami. Když se přiblížili na tři metry ke králi a k prezidentovi, sklonili hlavy, aby nespatriřli posvátné osoby, a s rukama vysoko nad tělem nabízeli

občerstvení. Zírali jsme v úžasu, ale to ještě nebylo všechno: po chvíli pozval král předsedu vlády, otevřely se dveře, premiér poklekl a vkleče po čtyřech s hlavou hluboce skloněnou se přiblížil ke králi. Václav Havel mi šibalsky pošepтал: „Tohle bychom mohli zavést u nás.“ Premiérem byl tehdy Václav Klaus.

Poslední noc v Bangkoku byla dramatická. Bydleli jsme v soukromé rezidenci krále v posvátném okrsku, kde byly paláce krále a jeho rodiny. Rezidence byla obrovská, jak bývá v orientálních monarchiích zvykem. Prezident měl několik pokojů, kterými stále bloudil, když šel do koupelny nebo hledal toaletu, postel byla velká jako ložnice v hotelu, koupelna rozlehlá jako půl hlavního nádraží, navíc s několika vanami a bazénkem o rozměru tři krát dva metry, asi metr padesát hlubokým. Voda v něm nebyla a prezident si bazének za celou dobu pobytu nenapustil, nebyl žádný vodomil. Poslední večer šel brzy spát, protože nazítří nás čekala náročná cesta přes půl zeměkoule, navíc s večerním mezipřistáním a jednáním s emírem v Kuvajtu. Dopoledne prezidenta čekalo ještě rozloučení, vojenská přehlídka před radnicí a poslední audience u krále. Vzal si prášek na spaní, protože jsme měli o pět hodin víc než v Praze, aby se na náročný den vyspal. My jsme ještě seděli s prezidentovým lékařem Michalem Šerfem a ředitelem zahraničního odboru Pavlem Seiftem u mne v pokoji a bavili jsme se.

Vtom se rozléty dveře a v nich stál zakrvavený prezident s tváří zkroucenou bolestí. Vyskočili jsme, položili ho na postel a doktor ho začal prohlížet. Prezident byl potlučený a měl zlomená žebra. Po chvíli se vzpamatoval a začal

vyprávět, co se stalo. Usnul brzy a tvrdě, ale po dvou hodinách se probudil a potřeboval jít na toaletu. V rozespalosti umocněné práškem na spaní si v labyrintu svého rozlehlého apartmá spletl dveře a zamířil na toaletu přes koupelnu; tudy by tam došel taky, ale přímo v cestě byl ten nesmyslný prázdný bazén. Vypínač nenašel, tak vykročil přes koupelnu potmě... Vzápětí se zřítíl do kamenné nádrže. Apartmá bylo tak rozlehlé, že volání o pomoc neslyšela ani ochranka, která seděla před vchodem, ani já, který jsem měl pokoj (tedy několik pokojů) hned vedle.

Vyčítali jsme si, co jsme mohli udělat jinak, ale bylo pozdě. Prezident nechtěl ani za nic slyšet o nemocnici. Bylo jasné, že by ho hospitalizovali na královské klinice, pozvali by nejlepší americké specialisty na žebra, pobyl by tam měsíc... ne, o tom jsme vážně nemohli uvažovat. To pak znamenalo, že budeme muset zranění před Thajci zatajit, při jejich pohostinnosti a laskavosti by byli upřímně nešťastní, a to nechtěl Václav Havel dopustit, to si nezasloužili. Takže přes kruté bolesti bude muset prezident zítřejší přehlídku a audienci, let a jednání v Kuvajtu absolvovat se zabanďovaným hrudníkem a nesmí ani náznakem dát najevo bolest. Bude se muset stále usmívat, tak jak je v Thajsku zvykem... Jak jsme se dohodli, tak to prezident splnil. Byli jsme během hodinového ceremonálu jako na trní a nespustili jsme z něj oči v obavách, jak to zvládne. Zasloužil by si Oskara, Thajci nic nepoznali. Odletěli jsme do Kuvajtu a pozdě v noci domů, a teprve po podrobném vyšetření v Praze jsme přiznali, jak dramaticky skončila návštěva Thajska.

EPILOG

Druhý den jsem se probudil v půl osmé. „Proboha, zaspal jsem!“ vyskočil jsem z postele, bleskově jsem se oblékl, utáhl kravatu... a najednou mi došlo, že dnes nikam nejdu. Nejdu na Hrad ani dnes, ani zítra, už nikdy. Čtyři tisíce dnů stejný ranní rituál se najednou rozplynul jako pára nad hrncem. Vzal jsem si bundu a šel se projít. Bydlel jsem na rohu Spálené a Národní, a tak jsem bloumal směrem ke kavárně Slavia, až jsem nedopatřením došel na roh, odkud se mi otevřel výhled na Pražský hrad. Srdce se mi sevřelo. Viděl jsem okna své pracovny, věděl jsem, kdo za kterým oknem sedí, jen já už tam nejsem a nikdy nebudu.

Václav Havel, jak jsem ho znal, se musel cítit stejně, „abstinenční syndrom“ nás postihl všechny. Za měsíc byl zvolen prezidentem republiky Václav Klaus. Při inauguračním projevu oslovil Václava Havla „pane prezidente“ s velkorysostí státníka. Václav Havel teď měl konečně více času na sebe a svůj rodinný život, mohl cestovat a psát podle libosti, ne podle toho, jak ho „zaúkoloval“ jeho tým spolupracovníků na Hradě. První volné měsíce trávil ve Washingtonu a New Yorku, kde se vždy cítil jako doma, konečně jako běžejmenný turista. I když... Při jedné návštěvě New Yorku se

s Dagmar rozhodli, že se půjdou projít do Central Parku. Jen tak, bodyguardi se nenápadně procházeli opodál, a tak si mohli užívat krásného dne inkognito. Posadili se na lavičku, kolem joggovaly a jezdily na bruslích desítky lidí nejrozličnějšího věku a vzezření. Najednou se jeden běžec zastavil, popošel k lavičce a prohlížel si Václava Havla zblízka. „Nejste vy Václav Havel?“ zeptal se odvážně. „Ano, jsem,“ přisvědčil prezident. „Haló, lidi, pojďte sem! Tohle je Václav Havel!“ začal běžec svolávat návštěvníky Central Parku. Oba měli co dělat, aby se z davu, který se vmžiku vytvořil, vymanili a vrátili se do hotelu.

Václav Havel měl spoustu další práce, pozvání na konference, žádosti o setkání, o návštěvy na nejrůznějších koncích světa. Neměl už žádnou funkci, ale jeho hlas bylo slyšet stále. Komentoval vnitropolitický život doma, kritizoval nedemokratické režimy v Bělorusku, na Kubě, v Barmě, v Severní Koreji, tak jak to dělal celý život.

Krátce před polednem 18. prosince 2011 mi telefonovala moje známá, moderátorka televizních zpráv: „Teď se objevila zpráva, že Václav Havel zemřel, jeho sekretariát to neoznámil, ale za tři minuty začínají zprávy...“ Vytočil jsem číslo tajemnice Václava Havla. „Ano, je to pravda. Dnes dopoledne na Hrádečku.“ Zastavilo se mi srdce. Nevidali jsme se už často, ale pocít, že člověka, se kterým jsem toho tolik prožil, nevidím už nikdy, byl k neunesení. Zavolał jsem do televize, že je to pravda, a za pár minut smutnou zprávu oznámil Václav Moravec, moderátor diskuzního nedělního pořadu, shodou okolností za přítomnosti předsedy vlády, veřejnosti.

To, co se odehrálo během následujícího týdne, ukázalo, jak velká osobnost opustila tento svět. Za rakví zesnulého kráčelo v prosincovém sychravém dni deset tisíc lidí, na smuteční akt do katedrály sv. Víta přijel prezident Bill Clinton s Hillary a Madeleine Albrightovou, další prezidenti a osobnosti z Evropy i zámoří. Truchlil celý svět, jak dokazovaly titulní stránky novin a časopisů, kondolence a vyjádření mnoha státníků.

Václav Havel byl největší Čech moderních dějin, takové osobnosti s tak výrazným vlivem na historické události se rodí jen v přelomových dějinných epochách. Ty nás už, doufejme, nepotkají. Celý svůj život Václav Havel sloužil ostatním, vše, co prožíval v disentu, ve vězení, v prezidentské funkci i v roli nezávislého pozorovatele politického dění v závěru života, konal v zájmu svobody, demokracie a lidských práv. Václav Havel nevybojoval tyto hodnoty se zbraní v ruce, jeho jedinou zbraní bylo slovo. Vlastně jen psal a hovořil. A slovo se šířilo a získávalo další stoupence. Václav Havel nikoho nenutil, nepřesvědčoval, jen mluvil... a zástupy za ním rostly. Nakonec byly tak mohutné, že totalitní režim před nimi kapituloval. Ten nenápadný, skromný, slušný, až plachý člověk nevelkého vzrůstu budil všude ve světě respekt a úctu. To proto, že ukázal cestu, jak nenásilnou formou, jen silou slova, dosáhnout toho, co všude jinde stálo krvavé oběti, násilí a utrpení. Jeho revolučním krédem byl odvěký lidský ideál: „Pravda a láska musí zvítězit nad lží a nenávistí“. Nikdy se toho nedočkáme, to víme, ale kam bychom šli, kdybychom se vzdali úsilí naplnit odkaz Václava Havla?

OBSAH

Úvod 5

PROLOG

Univerzita Karlova 7

Televize 9

Na nábřeží 10

Polévka 12

Politická jednání 14

Narozeniny Karla Schwarzenberga 19

Vánoce 1992 20

Volba prezidenta 21

Opět na Hradě 26

Z nábřeží na Hrad 27

První zkušenost 29

ČLOVĚK VÁCLAV HAVEL

Fárův hrnec 31

Šortky? Nikdy! 33

Smoking 34

Tom Cruise 36

Telefony 38

Ochranka 40

Tatra Prezident 40

Rolls-Royce 42
Zdvořilost 44
Druhý projev 46
Finále ve Wembley 47
Návrat z Nagana 50

HRAD A LÁNY

Pražský hrad 53
Zámek Lány 57

DOMÁCÍ CESTY

Co tam mám říkat? 59
Sekaná 61
Ten malý! 62
Přejezd přes přejezd 63
Falešná kolona 67
Večer u táboráku 68

NA HRADĚ

Poradci 70
Nástupní audience 71
Pokyny Hradu 73
Pavel Tigrid 74
Prezidentův program 75

PROJEVY

Čekání na múzu 76
Harvardský projev 79

VÁCLAV KLAUS

Klub Netopýr 83
Dva protipóly 86
Spor o Rushdieho 88
Masarykova knihovna 91

NEMOCI

Karcinom plic 94
Operace 98
Innsbruck 100

OLGA HAVLOVÁ

Autorita 103
Nemoc 105

DAGMAR HAVLOVÁ

Svatba 107
Krušné začátky 113

MÉDIA

Novináři 116
Natáčení s dětmi 118
Novoroční projev 119
Mluvčí 120
Brífink v Bílém domě 121
Kanadská televize 123
Televize 124
Hovory v Lánech 127
Hovory s babičkou 129

VSTUP DO NATO

Jazzový večer v Redutě 133

Cesta do NATO 134

Cosmic Top Secret 137

STÁTNÍ NÁVŠTĚVY U NÁS

Singapurská večere 140

Speciál kuvajtského emíra 141

Návštěvy z Ameriky 143

Bill a Madeleine U Zlatého tygra 144

Hospůdky s Havlem 148

Bělouš Juana Carlose 149

Turek pro královnu 151

Tlumočnice 153

Státní návštěva na kolech 153

CESTY DO ZAHRANIČÍ

Maďarsko 156

Pohřeb krále Badouina 157

Let do Mostaru 159

Jižní Amerika 162

Brazílie 163

Brazilské Lidice 165

Sao Paulo 166

Amazonka 169

Náčelníkem indiánů 171

Pinochet 173

Velikonoční ostrov 175

Památný odlet z Argentiny 177

Sjeté pneumatiky 180

Maorové 181

Kosovo 183

Indická hospůdka 187

Saúdská Arábie 190

Večírek v paláci 191

Audience u krále 193

Šejkové v poušti 196

Drama v Thajsku 197

Diplomatický skandál 200

Waldorf Astoria 201

Amerika 201

Bill Clinton 202

Tiskovka s Clintonem 206

Na chalupě u Bushů 209

Večere v Bílém domě 210

Condoleezza 211

Jicchak Rabin 212

Diplomatická abeceda 213

Jásir Arafat 214

Richard von Weizsäcker 215

Svatosti 216

Naše tlumočnice 217

LOUČENÍ

Poslední den v Lánech 220

Poslední den na Hradě 222

EPILOG 224

Ladislav
Špaček

10 let s Václavem Havlem

S unikátními fotografiemi Karla Cudlína

Fotografie Karel Cudlín / 400 ASA
Jazyková redakce a korektury Hana Pešinová
Spolupráce na koncepci knihy
Antonín Kočí a Magdalena Deiml
Odpovědný redaktor Tomáš Dimter
Technická redaktorka Jana Bromová
Obálku s použitím fotografie
Karla Cudlína vytvořil Jiří Troškov
Sazba Klára Šimečková
Vytiskl FINIDR, s.r.o., Lípová 1965, Český Těšín
Vydalo nakladatelství Mladá fronta
ve společnosti Albatros Media a.s.,
se sídlem v Praze 5. května 1746/22, Praha 4,
v roce 2021 jako svou 39 117. publikaci.
Vydání druhé
Všechna práva vyhrazena

ISBN 978-80-204-5890-2

www.albatrosmedia.cz
www.mf.cz
www.kniha.cz

Cena uvedená výrobcem představuje
nezávaznou doporučenou spotřebitelskou cenu.

mladá fronta